

پیشگیری از اعتیاد در محیط های کار

گروه هدف: محیط های کار و کارکنان

آموزش دهنده: کاردان - کارشناس بیماریها

اهداف آموزشی: انتظار می رود پس از مطالعه این فصل بتوانید:

- عوارض اعتیاد در محیط های کار را بدانند .
- با مزایای فعالیت های پیشگیری سوء مصرف مواد در محیط کار آشنا شوند .
- با تاثیرات سوء مصرف مواد در محل کار آشنا شوند .
- با روشهای ارزیابی محیط کار آشنا شوند .

مقدمه:

به رغم دستاوردهای بزرگ بشریت در عرصه های مختلف علمی، فناوری، اقتصادی و اجتماعی، جامعه جهانی در حالی وارد قرن بیست و یکم شده که تهدیدهای ناشی از معضلات اجتماعی بر پیشرفت و سعادت انسان ها سایه افکننده و رفاه انسان ها را با خطر، مواجه کرده است.

در این عرصه اعتیاد و موادمخدر، در رأس تهدیدهای اجتماعی قرار گرفته به گونه ای که به عنوان یکی از چهار بحران جهانی هزاره سوم تلقی شده است. بر اساس اعلام سازمان ملل متحد (سال ۲۰۰۷) حدود ۲۰۸ میلیون نفر از جمعیت بین سنین ۱۵ تا ۶۴ سال (معادل ۴/۸ درصد) در ۱۷۰ کشور جهان حداقل سالی یک بار اقدام به مصرف موادمخدر و روان گردان ها می کنند. در عصر جهانی شدن، کشور جمهوری اسلامی ایران نیز همانند سایر کشورها با پدیده شوم اعتیاد و موادمخدر مواجه است به گونه ای که حداقل ۲ میلیون نفر معتاد قطعی و تفتنی در کشورمان اقدام به مصرف موادمخدر و روان گردان ها می کنند. بر اساس شواهد موجود، میانگین سن شروع اعتیاد رو به کاهش بوده و اعتیاد در همه سطوح تحصیلی، مشاغل مختلف، طبقه اقتصادی و اجتماعی نفوذ کرده است و هیچ فرد و هیچ محیطی از این پدیده شوم در امان نیست. در این راستا، سیستم هوشمند اعتیاد در محیط های کاری اعم از صنعتی، اداری و پادگان ها نیز نفوذ کرده و موجبات نگرانی را برای مدیران و مسوولان این گونه مراکز در سطح جهان فراهم کرده است. بر اساس بررسی صورت گرفته در سال ۲۰۰۲ در کشور آمریکا، ۷۴ درصد معتادان (۱۸ تا ۴۵) ساله به نوعی شاغل بوده اند. (چهار پنجم تمام وقت و یک پنجم پاره وقت). سایر بررسی ها در دیگر کشورهای صنعتی در سال ۲۰۰۵ نیز حکایت از این واقعیت دارد که ۷۴/۸ درصد معتادان ۱۸ ساله و بالاتر شاغل بوده اند. بررسی ها پیرامون تحقیقات داخلی در زمینه اعتیاد در محل کار و کارخانجات نشان می دهد که متأسفانه در این زمینه مطالعات بسیار محدود و جزئی صورت گرفته است. به عنوان نمونه نتایج یک زمینه یابی از اعتیاد به موادمخدر در کارکنان صنایع یکی از شهرستان ها در کشورمان در سال ۱۳۷۸ نشان داد حدود ۵ درصد از کارکنان مورد مطالعه، مصرف موادمخدر را تایید کرده اند که اغلب آنها سیگاری بوده اند.

همچنین نتایج حاصل از ارزیابی سریع وضعیت اعتیاد در ایران (RSA) در سال ۱۳۸۶ بین معتادان مراکز درمانی دولتی و خصوصی، معتادان خیابانی و زندان‌ها بیانگر این واقعیت تلخ است که ۷۰ درصد معتادان، شاغل بوده‌اند. بر اساس مطالعات متعدد، عوامل زیر سبب مصرف مواد در محیط‌های کاری می‌شود:

- فشار دوستان و همکاران مصرف‌کننده و همنشینی با آنها.

- دسترسی به مواد به گونه‌ای که در محیط کاری یا نزدیک به محل محیط کار موادمخدر و روان‌گردان‌ها قابل خریداری و مصرف باشد.

- فقدان کنترل اجتماعی در مکان‌های شغلی.

- مشاغل سنگین و سخت.

در محیط‌های کاری، سوء مصرف مواد منجر به حوادث، غیبت از کار و از دست دادن بهره‌وری می‌شود. سوء مصرف مواد بر صنعت و جامعه هزینه زیادی را وارد می‌کند. معمولاً این گونه بوده که سیاست‌گذاران برای کنترل مصرف مواد مخدر بر کاهش عرضه آن تأکید داشته‌اند اما این سیاست ناکافی بوده است. در سال‌های اخیر، تأکید روزافزونی بر کاهش تقاضا وجود داشته و از طریق برنامه‌های پیشگیری بوده که تلاش بر دور نگه داشتن مردم از مواد مخدر دارند. به خصوص برنامه‌های متمرکز بر محیط کار به عنوان راه مؤثری برای فعالیت‌های پیشگیری در جمعیت کارگران، خانواده‌هایشان و جامعه، شناخته شده‌اند.

همچنین محیط کار محل مناسبی برای بررسی و کمک به مشکلات مربوط به سوء مصرف مواد دانسته شده است؛ پیش از آن که این مشکلات شدیدتر شوند و به مرحله وابستگی برسند یعنی مرحله‌ای که نیاز به مداخله پزشکی وجود دارد.

مزایای فعالیت‌های پیشگیری سوء مصرف مواد در محیط کار:

۱- برنامه‌های مربوط به محیط کار قابلیت کمک به تمام جمعیت کارگر، از نوجوانان تا بزرگسالان را دارند.

۲- محیط کار آینه مشکلات سوء مصرف مواد در جامعه است. هیچ محیط کاری ایمن نیست.

۳- در محیط کار، گروه هدف برای برنامه‌ها پیشگیری کاملاً در دسترس هستند.

۴- محیط کار محل مناسبی برای مداخله و کمک به کارگرانی است که مشکلاتی را در رابطه با سوء مصرف مواد تجربه می‌کنند. ادامه اشتغال به کار محرکی قوی و قابل اعتمادترین پشتوانه برای غلبه موفق بر مشکلات مربوط به سوء مصرف مواد است.

۵- بیشترین قابلیت برای کاهش آسیب‌های ناشی از الکل و مواد خارج از بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها وجود دارد، چون بیشتر تصادف‌ها مربوط به کارگرانی است که گرچه مواد و الکل مصرف می‌کنند اما وابسته به آنها نیستند و بالطبع تحت درمان نیز نیستند. مطالعات نشان داده‌اند افرادی که مشکلات سوء مصرف مواد دارند بیشتر احتمال دارد که خانواده و دوستانشان را ترک کنند تا این که شغل‌شان را از دست بدهند، چون کار برایشان پول تهیه الکل و مواد را فراهم می‌کند.

تأثیرات سوء مصرف مواد و محل کار

بررسی‌ها نشان داده‌اند که کارکنان و کارگرانی که مواد مخدر مصرف می‌کنند در مقایسه با همکاران غیر وابسته خود:

۱. پنج بار بیشتر پرونده غرامت کارگری دارند
۲. غیبت‌های غیرموجهشان دو برابر بیشتر از دیگران است
۳. دو برابر بیشتر از دیگران دیر سر کار حاضر می‌شوند
۴. دو برابر بیشتر تقاضای مرخصی پیش از پایان وقت کار دارند
۵. بیشتر احتمال دارد که از اموال محل کار سرقت کنند و دچار سوانح کاری شوند.

سوء مصرف مواد با کاهش تولید، افزایش هزینه های مراقبتی، تصادفات، دزدی و دیگر تأثیرات منفی بر منافع، هر ساله میلیاردها دلار ضرر می رساند.

چرا باید با مصرف مواد و اعتیاد در محیط کار مقابله کنیم؟

هر شرکتی با برداشتن گام هایی برای مبارزه با سوء مصرف مواد و اعتیاد میان کارمندان و کارگران می تواند تولید خود را افزایش دهد؛ غیبت، دزدی، تصادفات، مشکلات قانونی و تغییر و تبدیل نیرو را کاهش دهد؛ از هزینه های پزشکی و بهداشتی بکاهد و بهداشت و روحیه کارمندان را بهبود بخشد. بهبود موقعیت محل کار علاوه بر مراجع، به خانواده مراجع نیز کمک کرده و امکان مبارزه با بزرگترین مشکل سلامت را فراهم می کند.

چه کسی از برنامه مبارزه با مصرف مواد مخدر بهره می برد؟

هر سازمان و شرکتی می تواند از برنامه های موجود برای مبارزه با سوء مصرف مواد و اعتیاد بهره ببرد. هر چند برخی از مشاغل، صنایع و گروه های جمعیت شناختی از نظر آماری بیشتر مستعد اعتیاد و مصرف مواد مخدر هستند، اما هیچ حرفه ای از این مشکل ایمن نیست. مشکلات مربوط به الکل، مواد غیرقانونی و دخانیات در هر سطحی و در هر مرحله ای از زندگی دیده می شود. بررسی ها نشان می دهند کارمندانی که درباره الکل و سایر داروهای غیرمجاز اطلاعات دریافت می کنند و برای شرکت هایی کار می کنند که احکام کتبی درباره مصرف این مواد دارند، قطعاً درجات پایین تر مصرف دارو و الکل در آن ها مشاهده می شود.

ارزیابی نیاز محیط کار

مشاغل

جاهایی که افراد به تنهایی یا دور از شرکت ها کار می کنند، می توانند مصرف مواد یا ادامه آن را تقویت کنند. مشاغلی که رسیدگی به وسایل خطرناک، راه اندازی تجهیزات و وسایل نقلیه یا ایمنی عمومی را شامل می شود، احتمالاً نیازمند قوانین سخت در رابطه با مصرف مواد خواهند بود که برخی از آن ها تحت نظارت قانون هستند. حرفه ها و مشاغل متفاوت، سخت گیری های خاص خود را درباره مصرف مواد دارند. کارگران بین ۱۸ تا ۲۵ سال در معرض خطر بالاتری برای مصرف مواد قرار دارند.

پرونده سلامت

سازمان ها می توانند دستمزد کارگران، تصادفات و مطالبات پزشکی کارگران را تحلیل کنند تا الگوهای اساسی را بشناسند و مبنایی برای ارزیابی موفقیت برنامه به دست آورند.

زمینه یابی کارگران

ممکن است مدیران بخواهند کارگران خود را درباره الگوهای الکل، دخانیات و دیگر داروهای مورد مصرف و سوء مصرف بررسی کنند. زمینه یابی باید بدون نام باشد تا اطلاعات قابل اعتمادی ارائه کند.

طراحی برنامه مبارزه با مصرف مواد

گزینه های زیادی برای عملکرد مؤثر علیه مصرف مواد و اعتیاد در سازمان وجود دارد. برنامه های مؤثر معمولاً تلفیقی از مؤلفه های ویژه ای هستند که در پایین به آن ها اشاره شده است. در صورت تمایل کارفرمایان می توانند با برنامه های کم هزینه تر شروع کرده و پیش بروند.

مصرف مواد که محیط کار را متأثر می سازد در خلأ رخ نمی دهد. طرز برخورد کارمندان یک شرکت با مواد و دخانیات بخشی از سبک زندگی شخصی آنها و فرهنگ شرکتی است که در آن کار می کنند. محیط شرکت خود را بررسی کنید تا ببینید که آیا این فضا مصرف مواد و دخانیات را تشویق می کند یا نه. برای مثال مدیری که سیگار می کشد به مراتب بیشتر از یک کارمند ساده این رفتار را در دیگران ترغیب می کند.

آگاهی رسانی و برنامه های آموزشی

بخش کلیدی تأکید بر بهداشت و بهزیستی کارکنان و ایجاد محیط کار ایمن و کارآمد، آگاه سازی و اطلاع رسانی در مورد کشیدن سیگار و مصرف مواد در کارکنان و کارگران است. در کنار کاهش مصرف مواد و سیگار در محیط های کاری، تلاش جهت پیشگیری از مصرف مواد می تواند در بهبود روحیه و همچنین بهبود وضع خانوادگی افراد و اجتماع مؤثر واقع شود.

در کل، کشیدن سیگار می تواند اثری منفی بر سلامت کارکنان و هزینه های مصرفی در تهیه سیگار و بیمارستان در دراز مدت داشته باشد. در تأکید بر سلامت و بهزیستی، هر شرکتی باید توجه ویژه ای بر موضوع سیگار در بین کارگران و کارکنان داشته باشد. با استفاده از این گام ها می توانید به کارکنان کمک کنید تا مصرف سیگار را ترک کنند: ممنوعیت مصرف سیگار در محوطه شرکت، قرار دادن سیگار در برنامه اطلاع رسانی در مورد مصرف مواد، یا تشویق کارکنان برای ترک سیگار به طرق مختلف.

آزمایش الکل و سایر مواد مخدر

این آزمایش ممکن است در این موارد مفید باشد: (۱) آزمایش معمولاً هنگام گزینش کارکنان انجام می گیرد، (۲) به عنوان برنامه روتین شرکت ها در مورد سلامت صورت می گیرد، (۳) در مورد شغل هایی که به ایمنی و امنیت کار اهمیت داده می شود، انجام می گیرد، (۴) بعد از ترک مواد، تا از سلامت کارگران یا کارکنان اطمینان حاصل شود.

به طور کلی، یک برنامه به منظور مبارزه با مصرف مواد و اعتیاد می تواند برای شرکت ها با هر بودجه ای کمک کننده باشد. این هزینه یقیناً می تواند از هزینه های کلانی که حاصل بی توجهی به موضوع مصرف مواد است، جلوگیری کند.